

ปัญหาและแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน

พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1

Problems and development guidelines community enterprise development approach based on the concept of circular economy, regional areas upper northeast 1

วิยะดา แมนสัน¹, บุษกร สุขแสน², กฤตติกา แสนโภชน³

Wiyada Manson¹, Bussagorn Suksan², Krittikar Sanphosh³

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) การศึกษาปัญหาการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนและ 2) กำหนดแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน แบ่งการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ ใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณและวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ วิสาหกิจชุมชน 375 คน ผู้ทรงคุณวุฒิ 15 คน เลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามและประเด็นการประชุม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์เนื้อหาและสรุปเป็น ภาพรวม

ผลการวิจัย

1. ปัญหาการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน พบว่า 1) การผลิตสินค้าที่หลากหลายรองรับแนวคิดขยะเหลือศูนย์ 2) การออกแบบสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม 3) การใช้แนวคิดขยะเหลือศูนย์มาปรับใช้ในวิสาหกิจชุมชน 4) การใช้พลังงานทดแทนเพื่อการผลิตให้มากขึ้น 5) การผลิตเพื่อให้อยู่ผลิตภัณฑ์มีอายุยาวนาน และ 6) การมีส่วนร่วมของวิสาหกิจชุมชน นำวัตถุดิบที่สามารถนำมาการผลิตได้จากประชาชนในท้องถิ่น

2. แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ 1) พัฒนาผลิตสินค้าที่หลากหลายรองรับแนวคิดขยะเหลือศูนย์ 2) การพัฒนาการผลิตออกแบบสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม 3) การใช้แนวคิดขยะเหลือศูนย์มาปรับใช้ในวิสาหกิจชุมชน 4) การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนใช้พลังงานทดแทนเพื่อการผลิตให้มีประสิทธิภาพ 5) การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ผลิตภัณฑ์มีอายุยาวนานขึ้น และ 6) การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้มีส่วนร่วมในการนำวัตถุดิบในท้องถิ่นมาผลิตสินค้าที่ได้จากประชาชนในท้องถิ่น

¹⁻³ สาขาวิทยุศาสตร์การพัฒนาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

*Corresponding author:

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1

Abstract

The objectives of this article research were to: 1) study the problem of community enterprise development based on the concept of circular economy, and 2) determine the community enterprise development approach based on the concept of circular economy using mixed-methods research. The questionnaires were answered by 375 people selected. The interviews were conducted with 15 experts selected by specific methods in the development approach setting. The research tools consisted of a questionnaire and a Meeting issue. The quantitative data were analyzed by the ready-made computer programs. The descriptive statistics, i.e. frequency, percentage, mean, and standard deviation. The qualitative data were analyzed by content analysis and synthetic content and then summarized as an overview.

The results showed that

1. The problem of community enterprise development based on the concept of circular economy, it was found that the problem level related to the following from most to least: 1) production of a variety of products supporting the zero waste concept, 2) Designing goods and products that are environmentally friendly, 3) Using the zero waste concept. to be applied in community enterprises, 4) using alternative energy to produce more, 5) production for long product life, and 6) participation of community enterprises. Bring raw materials that can be used for production from local people.

2. To determine the community enterprise development approach based on the concept of circular economy, regional areas upper northeast1. The fund consists of 6 approaches: 1)develop the production of a variety of products to support the zero waste concept, 2) Developing product design and environmentally friendly products, 3) Using the zero waste concept to apply in community enterprises, 4) Developing community enterprises using renewable energy for efficient production, 5) Developing community enterprises to make products last longer, 6) Developing community enterprises to participate in using local raw materials to produce products from local people, each consisting of 1) principles, 2) objectives, 3) development scope, 4) development approach, and 5) indicators evaluating.

Keywords: development approach, Community enterprise development, the concept of circular Economy, Regional areas Upper Northeast 1

การพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวมพัฒนาเศรษฐกิจ 3 มิติไปพร้อมกัน (BCG) ได้แก่ เศรษฐกิจชีวภาพ (Bioeconomy) ระบบเศรษฐกิจชีวภาพ มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรชีวภาพเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยเน้นการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์มูลค่าสูง เชื่อมโยงกับ เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) คำนึงถึงการนำวัสดุต่างๆ กลับมาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด และทั้ง 2 เศรษฐกิจนี้ อยู่ภายใต้เศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) ซึ่งเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจที่ไม่ได้มุ่งเน้นเพียงการพัฒนาเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ต้องพัฒนาควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคมและการรักษาสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมดุลให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนไปพร้อมกัน โดยเปลี่ยนข้อได้เปรียบที่ไทยมีจากความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรม ให้เป็นความสามารถในการแข่งขันด้วยนวัตกรรม เพื่อให้เกิดเศรษฐกิจ BCG ที่เติบโต แข่งขันได้ในระดับโลก เกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชน ลดความเหลื่อมล้ำ ชุมชนเข้มแข็ง มีความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ยั่งยืน (Kasidit Jaiphawang, 2018)

ซึ่งเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียนและเศรษฐกิจสีเขียว สามารถตอบโจทย์หลักของรัฐบาลได้ดีที่สุด คือไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง บีซีจี โมเดล คือสิ่งที่จะทำให้เป็นไทยแลนด์ 4.0 (สุวิทย์ เหมชนะทรัพย์ สัมภาษณ์กับหนังสือพิมพ์มติชน เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2562) BCG Model จะเป็นกลไกที่มีศักยภาพสูงในการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในประเทศอย่างทั่วถึง สามารถกระจายโอกาสและลดความเหลื่อมล้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะที่เดียวกันสามารถสร้างให้ประเทศไทยก้าวขึ้นเป็นผู้นำระดับโลกในบางสาขาที่ประเทศไทยมีศักยภาพ จึงได้กำหนดเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ของประเทศเพื่อใช้ในการขับเคลื่อน BCG Mode อีกทั้งกระทรวง อว. จะขับเคลื่อนศักยภาพของหน่วยงานภายใต้กระทรวง ทั้งในมิติด้านวิจัย องค์ความรู้ และโครงสร้างพื้นฐานด้านการวิจัย โครงสร้างพื้นฐานทางคุณภาพ (National Quality Infrastructure: NQI) และการส่งเสริมธุรกิจนวัตกรรม มาใช้เพื่อร่วมขับเคลื่อนการทำงานในรูปแบบจตุภาคีร่วมกับภาคเอกชน ภาครัฐ ภาคการศึกษา และชุมชน (Office of the National Higher Education, Science, Research, and Innovation Policy Council, 2021)

ในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศไทยมีค่าเฉลี่ยเพียงร้อยละ 3 ต่อปี ด้วยอัตราการเติบโตดังกล่าวไม่เพียงพอในการนำพาประเทศไทยให้ก้าวข้าม “กับดักประเทศรายได้ปานกลาง” และลดความเหลื่อมล้ำ ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม หากหลายภาคส่วนนำรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม ที่จะพัฒนาเศรษฐกิจ 3 มิติไปพร้อมกัน(BCG) ได้แก่ เศรษฐกิจชีวภาพ (Bio-economy) ระบบเศรษฐกิจชีวภาพ มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรชีวภาพเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยเน้นการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์มูลค่าสูง เชื่อมโยงกับ เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) คำนึงถึงการนำวัสดุต่างๆ กลับมาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด จะเห็นได้ว่าเศรษฐกิจหมุนเวียนจึงเป็นระบบเศรษฐกิจที่เน้นการออกแบบเพื่อการปรับตัวระยะยาว โดยจะอนุรักษ์และเพิ่มการใช้ประโยชน์ต้นทุนทางธรรมชาติ ด้วยการควบคุมทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด และใช้ทรัพยากรหมุนเวียนให้มีความสมดุลมากยิ่งขึ้น ผ่านการนำมาใช้ประโยชน์ใหม่ หรือแลกเปลี่ยนกันซึ่งกันทำให้เกิดประโยชน์กับสังคมและสิ่งแวดล้อมโดยรวม อีกทั้งยังทำให้เกิดโอกาสใหม่ๆ ทางด้านธุรกิจและเศรษฐกิจ เศรษฐกิจหมุนเวียนช่วยแก้ปัญหาสำคัญของโลกในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี สวทช. เร่งพัฒนางานวิจัยที่มุ่งใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด และคิดค้นวิธีการใช้ประโยชน์จากวัสดุเหลือทิ้ง ที่นอกจากจะไม่กลายเป็นขยะที่สร้างภาระต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมแล้ว ยังเกิดผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ที่สร้างผลกระทบทางเศรษฐกิจได้ เช่น แพ็กแบตเตอรี่สำหรับ

รถยนต์นั่งไฟฟ้าการพัฒนาตัวเร่งปฏิกิริยาผลิตไบโอดีเซลจากเปลือกไข่ ระบบบำบัดน้ำเสียเพื่อผลิตก๊าซชีวภาพในโรงงานแปรรูปมันสำปะหลัง ฟลิทบินเนอร์จากกากอ้อยสู่สารต้านเชื้อ การผลิตไบโอแคลเซียมจากเปลือกไข่ การผลิตอาหารเสริมโปรคอลลาเจนจากเยื่อหุ้มไข่ เป็นต้น

อีกทั้งพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 ได้มีเจตนารมณ์เพื่อให้มีการส่งเสริมความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นการสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการและการพัฒนารูปแบบของวิสาหกิจชุมชน มีผลให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้และพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็งและมีความพร้อมสำหรับการแข่งขันทางการค้าในอนาคต โดยเน้นที่การผลิตเพื่อการบริโภคอย่างพอเพียงภายในชุมชนรวมทั้ง พัฒนาระบบการบ่มเพาะวิสาหกิจชุมชนควบคู่ไปกับการสร้างผู้ประกอบการใหม่ด้วยการพัฒนาองค์ความรู้ในด้านพัฒนาการบริหารจัดการ การพัฒนาการตลาด การพัฒนามาตรฐานสินค้า การสร้างตรา ยี่ห้อสินค้า การบริหารจัดการเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา และการพัฒนาทักษะในด้านการประกอบอาชีพของกลุ่มต่างๆ เพื่อให้สอดคล้องกับความหลากหลายของชุมชนและเป็นการช่วยลดความเสี่ยงทางด้านเศรษฐกิจของประเทศ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีทั้งกลุ่มที่ประสบความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จ สาเหตุอาจเนื่องมาจากสมาชิกกลุ่มขาดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่ม ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนตลอดจนการส่งเสริมของหน่วยงานรัฐที่ไม่ถูกต้องก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้กลุ่มทอผ้าบางกลุ่มเข้าสู่ความอ่อนแอและล่มสลายของกลุ่ม หรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบางกลุ่ม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกิจการขนาดเล็กและยังประสบปัญหาคือยังไม่เป็นที่ยอมรับของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนและการสนับสนุนจากภาครัฐไม่สนองความต้องการที่แท้จริงของกลุ่มและอีกประการหนึ่งเพื่อให้กลุ่มมีกฎหมายรองรับการประกอบกิจการของชุมชนให้ได้รับการพัฒนาและพึ่งพาตนเองได้ (Katthalee Jiamsomboonlert and Kritsada Chianwattanasuk, 2022)

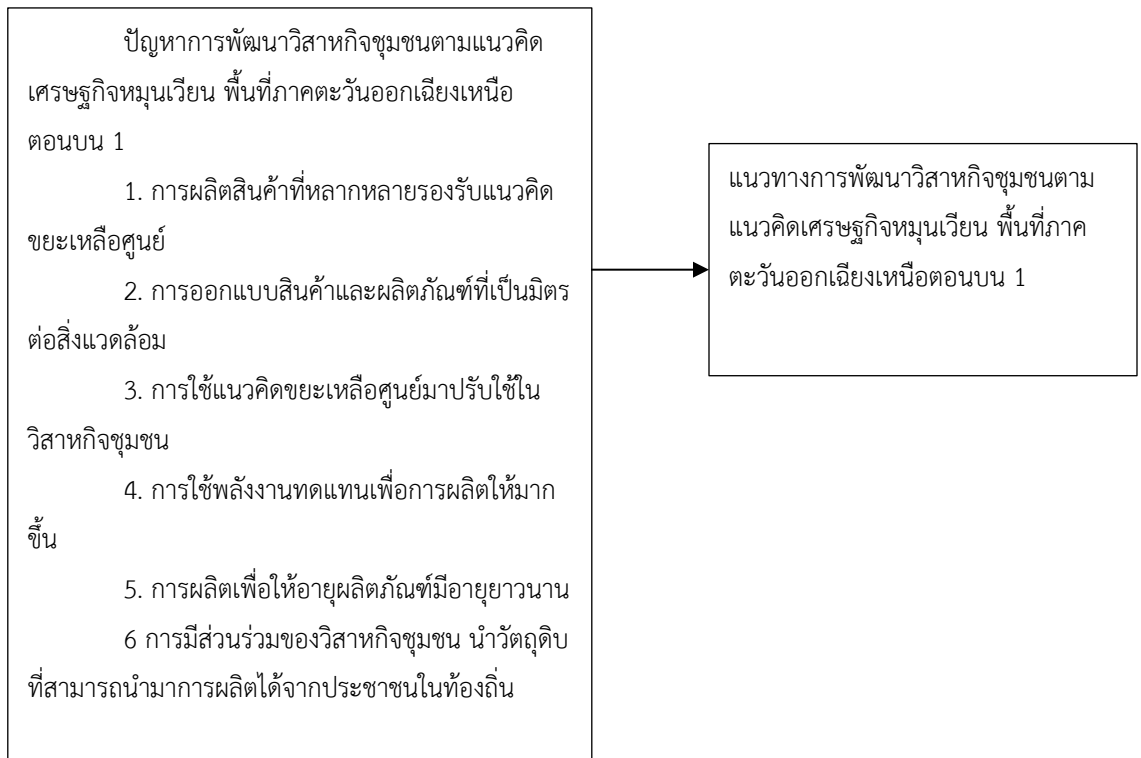
จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงที่มาและความสำคัญที่นำไปสู่การทำ วิจัยเรื่อง ปัญหาและแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 ข้อมูลที่ได้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัญหาการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1
2. เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำมากำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ดังภาพ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดำเนินการวิจัย 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาปัญหาการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1

โดยใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Method) ดำเนินการดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ผู้แทนวิสาหกิจชุมชนขนาดกลางและขนาดย่อม ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 จำนวน 6,189 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 375 คน โดยใช้ตารางสำเร็จรูปของทาโรยามาเน่ (Phongsri Wanitsupawong, 2003) จากนั้นทำการสุ่มอย่างง่าย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้น โดยใช้ข้อมูลจากการศึกษาวรรณกรรมที่เป็นเอกสารแนวคิดทฤษฎี ลักษณะเป็นแบบประมาณค่า 5 ระดับ แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับปัญหาการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) ตามวิธีการของลิเคิร์ต (Likert Method) คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด (Yut Kaiyawan, 2002: 141) ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง ปัญหาอยู่ในระดับมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง ปัญหาอยู่ในระดับมาก

ระดับ 3 หมายถึง ปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง ปัญหาอยู่ในระดับน้อย

ระดับ 1 หมายถึง ปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ ใช้คำถามปลายเปิด เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะอื่น ๆ

การสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพเครื่องมือเพื่อใช้ในการเก็บข้อมูล

อ้างอิงผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อและความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา เรื่องการศึกษาปัญหาการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 แบบสอบถามทั้งฉบับจำนวน 60 ข้อ มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ระหว่าง 0.80-1.00 ถือว่ามีความสอดคล้องสามารถนำไปสร้างเป็นแบบสอบถามได้ นำแบบสอบถามที่ผ่านเกณฑ์ ไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในจำนวน 30 ตัวอย่าง เพื่อตรวจสอบค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม ผลการหาความเชื่อมั่นจากแบบสอบถามทั้งฉบับ จำนวน 60 ข้อ ได้เท่ากับ 0.951 จึงผ่านเกณฑ์ยอมรับได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจัดทำหนังสือขอความร่วมมือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี พร้อมส่งหนังสือ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถาม เก็บรวบรวมข้อมูลและตรวจสอบความครบถ้วนถูกต้องของข้อมูล ด้วยตนเองและผู้ช่วยวิจัย พร้อมนำแบบสอบถามมาแปลผล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลจากแบบสอบถามส่วนที่ 1 วิเคราะห์โดยหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

ข้อมูลจากแบบสอบถามส่วนที่ 2 วิเคราะห์โดย หาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) ตามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ แปลความหมายค่าเฉลี่ย แล้วนำคะแนนไปหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย โดยเกณฑ์แปลผลค่าเฉลี่ย ดังนี้ (Bunchom Srisa-at, 2011: 120-122)

ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00	หมายถึง ระดับปัญหามากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50	หมายถึง ระดับปัญหามาก
ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50	หมายถึง ระดับปัญหাপานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50	หมายถึง ระดับปัญหาน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50

หมายถึง ระดับปัญหาน้อยที่สุด

การใช้สถิติ สถิติที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน**จริยธรรมในการวิจัยในมนุษย์และการพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูล**

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้ผ่านการพิจารณาและการรับรอง โดยคณะกรรมการจริยธรรมการ

ศึกษาวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี เลขที่รับรองโครงการ อว 0622.7/283 เลขที่ยื่นขอโครงการ

จย.มน.128/2566 โดยมีระยะเวลาการรับรอง ตั้งแต่วันที่ 23 เมษายน 2566 ถึงวันที่ 23 เมษายน 2567

ระยะที่ 2 กำหนดแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1

ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ กำหนดขั้นตอนดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

ผู้วิจัย ร่างแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 โดยนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ระยะที่ 1 มาสรุปผลพร้อมรวบรวมข้อมูลให้ครอบคลุมทุกด้าน และจากการศึกษาค้นคว้างานวิจัย และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง มาเป็นกรอบในการพิจารณา ประกอบการจัดทำร่างแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 เพื่อให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้ประเด็นการประชุมเชิงปฏิบัติการ ในการแสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 ด้วยการประชุมเชิงปฏิบัติการ

เก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเตรียมการ 1) ขอนหนังสือเพื่อเชิญประชุมเชิงปฏิบัติการจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี 2) ประสานกลุ่มเป้าหมาย คือผู้เชี่ยวชาญ 3) นัดวันเวลาประชุมพร้อมทั้งดำเนินการประชุม เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองและผู้ช่วยวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้ผู้วิจัยทำการสังเคราะห์เนื้อหาและสรุปภาพรวม

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ผู้วิจัยได้ข้อค้นพบจากการวิจัยนำเสนอประเด็นที่สำคัญ 2 ประเด็น ดังนี้

1. ปัญหาการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 241 คน คิดเป็นร้อยละ 64.27 มีอายุ ตั้งแต่ 55 ปีขึ้นไป จำนวน 162 คน คิดเป็นร้อยละ 43.20 ระดับการศึกษา ต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 307 คน คิดเป็นร้อยละ 81.87 และมีสถานภาพสมรส จำนวน 291 คน คิดเป็นร้อยละ 77.61 2) ระดับปัญหาการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 ปัญหาลำดับที่ 1) การผลิตสินค้าที่หลากหลายรองรับแนวคิดขยะเหลือศูนย์ 2) การออกแบบสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม 3) การใช้แนวคิดขยะเหลือศูนย์มาปรับใช้ในวิสาหกิจชุมชน 4) การใช้พลังงานทดแทนเพื่อการผลิตให้มากขึ้น 5) การผลิตเพื่อให้อายุผลิตภัณฑ์มีอายุ

ยาวนาน และ 6) การมีส่วนร่วมของวิสาหกิจชุมชน นำวัตถุดิบที่สามารถนำมาการผลิตได้จากประชาชนในท้องถิ่น รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับปัญหาการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 ภาพรวม

ข้อ	ปัญหาการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน	ระดับสภาพปัญหา			ลำดับ
		$\bar{X}$	SD	แปลผล	
1	การออกแบบสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม	2.73	1.42	ปานกลาง	2
2	การใช้แนวคิดขยะเหลือศูนย์มาปรับใช้ในวิสาหกิจชุมชน	2.71	1.37	ปานกลาง	3
3	การผลิตสินค้าที่หลากหลายรองรับแนวคิด “ขยะเหลือศูนย์”	2.74	1.36	ปานกลาง	1
4	การผลิตเพื่อให้อายุผลิตภัณฑ์มีอายุยาวนานขึ้น	2.64	1.28	ปานกลาง	5
5	การใช้พลังงานทดแทนเพื่อการผลิตให้มากขึ้น	2.70	1.29	ปานกลาง	4
6	การมีส่วนร่วมของวิสาหกิจชุมชน นำวัตถุดิบที่สามารถนำมาการผลิตได้จากประชาชนในท้องถิ่น	2.54	1.32	น้อย	6
รวม		2.68	1.34	ปานกลาง	

2. ผลการกำหนดแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 พบว่า แนวทางที่ 1) พัฒนาผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายรองรับแนวคิดขยะเหลือศูนย์ ได้แก่ ลำดับที่ 1 มีการใช้พลังงานในกระบวนการผลิตท่านเลือกใช้พลังงานหมุนเวียน ลำดับที่ 2 ใช้เทคโนโลยีที่ลดการใช้พลังงานในกระบวนการผลิต ลำดับที่ 3 มีวิธีการรีไซเคิลวัตถุดิบหรือนำกลับมาใช้ใหม่เพื่อลดการสร้างขยะในระยะยาว ลำดับที่ 4 ใช้บรรจุภัณฑ์ที่มีน้ำหนักเบาสามารถลดการใช้พลังงานในการขนส่งและลดปริมาณขยะที่เกิดขึ้นและลำดับที่ 5 มีการใช้พลังงานในกระบวนการผลิตท่านเลือกใช้พลังงานทดแทน ตามลำดับ

2) การพัฒนาการผลิตออกแบบสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ลำดับที่ 1 การนำวัตถุดิบในท้องถิ่น หรือวัตถุดิบที่เกิดจากการนำของเหลือใช้มาเป็นวัตถุดิบเพื่อการผลิตสินค้า ลำดับที่ 2 การออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีการหมุนเวียนใช้ซ้ำได้ ลำดับที่ 3 การร่วมมือกับผู้ผลิตบรรจุภัณฑ์ในการหาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่สามารถพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้นำกลับมาใช้ซ้ำได้ ลำดับที่ 4 ออกแบบผลิตภัณฑ์ให้อื้อต่อการนำผลิตภัณฑ์ไปรีไซเคิลได้ง่าย และลำดับที่ 5 ออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้ยั่งยืน ด้วยหลัก Holistic Design คือ การปกป้องสินค้า การขนส่งสินค้า การใช้งาน และความยั่งยืน ตามลำดับ 3) การใช้แนวคิดขยะเหลือศูนย์มาปรับใช้ในวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ ลำดับที่ 1 มีการส่งเสริมการนำคืนสินค้าจะช่วยลดการทิ้งสินค้าในระบบและลดการใช้ทรัพยากรใหม่ ลำดับที่ 2 กระบวนการผลิตด้วยการนำแนวคิดขยะเหลือศูนย์ในกระบวนการผลิตสินค้า เช่นการใช้พลังงานที่มีประสิทธิภาพ ลำดับที่ 3 กระบวนการผลิตด้วยการนำแนวคิดขยะเหลือศูนย์ในกระบวนการผลิตสินค้า เช่นการนำไปใช้ซ้ำในกระบวนการผลิต ลำดับที่ 4 กระบวนการผลิตท่านนำแนวคิดขยะเหลือศูนย์ในกระบวนการผลิตสินค้า เช่น การลดการสูญเสียวัตถุดิบ และลำดับที่ 5 การผลิตสินค้าที่รองรับแนวคิด “ขยะเหลือศูนย์” จะช่วยลดผลกระทบต่อ

สิ่งแวดล้อมและสร้างความยั่งยืนให้กับธุรกิจของคุณในระยะยาว ตามลำดับ 4) การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนใช้พลังงานทดแทนเพื่อการผลิตให้มีประสิทธิภาพ ได้แก่ ลำดับที่ 1 ใช้พลังงานลมเพื่อกำล้างการผลิตสินค้า ช่วยลดการใช้พลังงานจากแหล่งพลังงานที่ใช้เชื้อเพลิง ลำดับที่ 2 ท่านใช้พลังงานน้ำจากแม่น้ำหรือเขื่อน ในกระบวนการผลิตสินค้า เช่น การใช้ไฮโดรเจนเทคโนโลยี ช่วยลดการใช้พลังงานจากแหล่งพลังงานที่ใช้เชื้อเพลิง ลำดับที่ 3 ใช้พลังงานทดแทนในกระบวนการผลิตสินค้า ลำดับที่ 4 ไม่มีแหล่งพลังงานที่ทำให้เกิดความเสี่ยงต่อสภาพโลกร้อน และลำดับที่ 5 ท่านใช้โดยใช้โซลาร์เซลล์ ช่วยลดการใช้พลังงานจากแหล่งพลังงานที่ใช้เชื้อเพลิง ตามลำดับ 5) การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ผลิตภัณฑ์มีอายุยาวนานขึ้น ได้แก่ ลำดับที่ 1 ทำความเข้าใจการผลิตเพื่อให้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพที่สูง ลำดับที่ 2 ใช้วัสดุและการสร้างส่วนประกอบที่มีความทนทาน เพื่อให้สินค้ามีอายุการใช้งานที่ยาวนาน ลำดับที่ 3 ท่านให้คำแนะนำและแนะนำการบำรุงรักษาสินค้าให้กับลูกค้า เพื่อให้สินค้าใช้งานได้นานและคงความสภาพที่ดี ลำดับที่ 4 มีการทดสอบและตรวจสอบคุณภาพของสินค้า ในกรณีที่ความต้านทานต่อการใช้งานของสินค้าเปลี่ยนแปลงตามเวลา และลำดับที่ 5 ท่านตรวจสอบและเลือกใช้วัตถุดิบที่มีคุณภาพและเหมาะสมกับการผลิตสินค้า ตามลำดับ และ 6) การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้มีส่วนร่วมในการนำวัตถุดิบในท้องถิ่นมาผลิตสินค้าที่ได้จากประชาชนในท้องถิ่น ได้แก่ ลำดับที่ 1 วิสาหกิจชุมชนการให้ความสำคัญในการบริหารจัดการวัตถุดิบและขยะในกระบวนการผลิต ลำดับที่ 2 วิสาหกิจชุมชนการเปิดโอกาสให้กับชุมชนในการแสดงความสำคัญในการคัดแยกขยะ: สร้างความตระหนักในชุมชนท้องถิ่นเกี่ยวกับความสำคัญของการคัดแยกขยะ ลำดับที่ 3 วิสาหกิจชุมชนสามารถร่วมมือกับองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการการติดตั้งบ่อคัดแยกขยะ ลำดับที่ 4 วิสาหกิจชุมชนสามารถควบคุมคุณภาพของขยะที่คัดแยกและนำมาเป็นวัตถุดิบในกระบวนการผลิตสินค้าอย่างถูกต้องและความปลอดภัย และลำดับที่ 5 วิสาหกิจชุมชนสามารถทำการตรวจสอบเพื่อความถูกต้องและความปลอดภัยของวัตถุดิบที่นำมาใช้ ตามลำดับ แสดงดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แสดงแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยทำการอภิปรายผลในข้อค้นพบที่สำคัญ 2 ประเด็น ดังนี้

1. ปัญหาการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 พบว่าระดับปัญหาการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 พบว่า ลำดับที่ 1 การผลิตสินค้าที่หลากหลายรองรับแนวคิด “ขยะเหลือศูนย์” ลำดับที่ 2 การออกแบบสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ลำดับที่ 3 การใช้แนวคิดขยะเหลือศูนย์มาปรับใช้ในวิสาหกิจชุมชน ลำดับที่ 4 การใช้พลังงานทดแทนเพื่อการผลิตให้มาก ลำดับที่ 5 การผลิตเพื่อให้อายุผลิตภัณฑ์มีอายุยาวนานขึ้น และ ลำดับที่ 6 การมีส่วนร่วมของวิสาหกิจชุมชน นำวัตถุดิบที่สามารถนำมาการผลิตได้จากประชาชนในท้องถิ่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Lertluck Charoensombat (2021) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้แนวคิดระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนกับวิสาหกิจชุมชน โดยกล่าวว่า แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน คือ แนวคิดในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจยุคใหม่ที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืน การนำแนวคิดระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนไปปรับใช้กับวิสาหกิจชุมชนช่วยทำให้เกิดการลดต้นทุนการผลิต สร้างรายได้เพิ่มทั้งแก่ผู้ประกอบการและชุมชน ทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืนและสมดุลทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม หลักการนำระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนไปประยุกต์ใช้กับวิสาหกิจชุมชนมีดังนี้ 1) วิสาหกิจชุมชนจะต้องมีการออกแบบสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม 2) ใช้แนวคิดขยะเหลือศูนย์มาปรับใช้ 3) มีการผลิตสินค้าที่หลากหลายชนิดเพื่อรองรับแนวคิด “ขยะเหลือศูนย์” 4) การขยายขอบเขตจากการผลิตเพื่อขายให้แก่ลูกค้าเพียงอย่างเดียวเป็นเพิ่มการบริการซ่อมแซม ปรับปรุง เพื่อให้อายุผลิตภัณฑ์มีอายุยาวนานขึ้น 5) ใช้พลังงานทดแทนเพื่อการผลิตให้มากขึ้น และอาศัยการมีส่วนร่วมจากชุมชนด้วยการสนับสนุนให้ประชาชนเกิดการคัดแยกขยะ และ 6) วิสาหกิจชุมชนก็รับซื้อขยะที่สามารถนำมาเป็นวัตถุดิบเพื่อการผลิตได้จากประชาชนในท้องถิ่น

2. แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 พบว่า แนวทางที่ 1) พัฒนาผลิตสินค้าที่หลากหลายรองรับแนวคิดขยะเหลือศูนย์ 2) การพัฒนาการผลิตออกแบบสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม 3) การใช้แนวคิดขยะเหลือศูนย์มาปรับใช้ในวิสาหกิจชุมชน 4) การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนใช้พลังงานทดแทนเพื่อการผลิตให้มีประสิทธิภาพ 5) การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ผลิตภัณฑ์มีอายุยาวนานขึ้น และ 6) การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้มีส่วนร่วมในการนำวัตถุดิบในท้องถิ่นมาผลิตสินค้าที่ได้จากประชาชนในท้องถิ่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Thapphai Norsuwan et al. (2023). วิจัยเรื่อง การเกษตรในเมืองกับ BCG Economic Model มีวัตถุประสงค์เพื่อชี้ให้เห็นถึงการพัฒนาการทำเกษตรเมืองที่สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจตาม BCG Economic Model ที่เกี่ยวข้องกับการลดการใช้ทรัพยากร การใช้ทรัพยากรหมุนเวียน และการลดการปลดปล่อยของเสียจากการใช้ชีวิตของประชากรเมือง รวมไปถึงการสร้างมูลค่าเพิ่มของการใช้พื้นที่และส่งเสริมระบบนิเวศของเมือง รูปแบบและประโยชน์ที่จะได้รับการทำเกษตรในเมืองมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และบริบททางเศรษฐกิจสังคมของพื้นที่ ด้วยพื้นที่การผลิตที่จำกัดทำให้ต้องทำการผลิตอย่างเข้มข้น ร่วมกับการใช้เทคโนโลยี เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและผลผลิต ดังนั้นการพัฒนาระบบนิเวศเกษตรเมืองควรสร้างความร่วมมือกันระหว่าง ภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อส่งเสริมแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศตามแนวทาง BCG

Economic สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chutipong Kongsantia and Chadon Nakmai (2023) วิจัยเรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจ BCG: กรณีวิสาหกิจชุมชนแปรรูปกล้วย ตำบลนาจั่ว อำเภอสงคม จังหวัดหนองคาย ผลการวิจัยพบว่า วิสาหกิจชุมชนมีศักยภาพด้านกำลังการผลิต วิสัยทัศน์ผู้นำและมีโอกาสด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ กระแสการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการขึ้นทะเบียนเป็นสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ส่วนจุดอ่อนและอุปสรรคคือการขาดความรู้และทักษะการแปรรูป คู่แข่งการตลาด และต้นทุนที่เพิ่มสูง ทำให้มีการจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ 3 ครั้ง ได้แก่ การให้ความรู้การแปรรูปกล้วยเป็นเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ การพัฒนาตราสินค้าและบรรจุภัณฑ์ และการแปรรูปขยะ การติดตามและประเมินผลพบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการนำความรู้และทักษะไปใช้ประโยชน์และได้ผลลัพธ์ออกมา 2 ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ไซเดอร์กล้วยสังคม และน้ำหมักชีวภาพจากเปลือกกล้วย โดยอยู่ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจ BCG ครบทุกหลักการ ได้แก่ เศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. วิสาหกิจชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรนำเอาผลการวิจัยไปพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 ให้เห็นเป็นรูปธรรม
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเช่น กระทรวงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม กระทรวงพลังงาน กระทรวงเกษตร ควรนำเอาผลการวิจัย ไปกำหนดโครงสร้างและหน่วยงานที่เป็นศูนย์กลางในระดับจังหวัด ทำการส่งเสริมพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน

ข้อเสนอแนะเชิงวิจัยและพัฒนา

จากข้อค้นพบการวิจัยปัญหาการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนผู้วิจัยจึงเสนอแนะให้

1. ควรวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนทั้ง 6 ด้าน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปพัฒนาวิสาหกิจชุมชนต่อไป
2. ควรวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน ตามแนวทางพัฒนาทั้ง 6 แนวทางเพื่อให้เกิดเป็นรูปธรรมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- Kaiyawan, Y. (2002). *Research basics*. Bangkok: Suviriyasan. (in Thai)
- Jaiphawang, K. (2018). Guidelines for applying the CIPP Model to measure the sustainability of community enterprises that use creative economy strategies. *Journal of Management Science Chiang Rai Rajabhat University*, 13(2), 60–84. (in Thai)

- Jiamsomboonlert, K., & Chianwattanasuk, K. (2022). Green marketing strategies for the construction industry under the concept of circular economy. *Journal of Management Arts*, 6(1), 286–306. (in Thai)
- Kongsanthia, C., & Nakmai, C. (2023). Community product development under the BCG economic concept: The case of banana processing community enterprise, Nang Kiu Subdistrict, Sangkhom District, Nong Khai Province. *Journal of Social Sciences and Culture*, 7(7), 79–93. (in Thai)
- Mesincee, S. (2019). *BCG economic model*. Retrieved April 26, 2022, from <https://thaipublica.org/2021/10/bcg-model-for-a-sustainable>. (in Thai)
- Nosuwan, T., et al. (2023). Urban agriculture and BCG Economic Model. Retrieved July 10, 2023, from <https://www.mnre.go.th/attachment/iu/download.php?WP=qUlcNkt0pQEgZaqCGWOghJstqTgcWat2pQqgZUplGQEG2rDqYyc4Uux>. (in Thai)
- Office of the National Higher Education, Science, Research, and Innovation Policy Council. (2021). *BAAC supports research and development systems: Increase the competitiveness of the country*. Retrieved April 26, 2022, from <https://www.bangkokbiznews.com/tech/974555>. (in Thai)
- Srisa-at, B. (2011). *Preliminary research*. Bangkok: Suviriyasan. (in Thai)
- Wanitsupawong, P. (2003). *Educational regulations* (4th ed.). Pattani: Prince of Songkla University, Pattani Campus. (in Thai)